

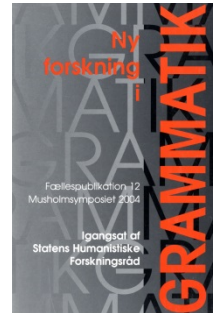
Ny Forskning i Grammatik

Titel: Om sætningsemner i fransk grammatik

Forfatter: Mads Jønsson

Kilde: K. Boye, L. Heltoft, A. Jensen, E. Skaft Jensen, R. Therkelsen (red.).
Ny Forskning i Grammatik 12, 2005, s. 159-176

URL: <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/nfg/issue/archive>

© Forfatterne og Institut for Sprog og Kultur, RUC/Institut for Sprog og Kommunikation, SDU 2005

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre numre af *Ny Forskning i Grammatik* (1993-2012) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Om sætningsemner i fransk grammatik

Mads Jønsson

1. Definition af begrebet *sætningsemne*

Kun få grammatiske fremstillinger i nyere tid har behandlet sætningsemner grundigt med henblik på deres strukturer og funktioner. De fleste fremstillinger beskæftiger sig kun med de funktioner, sætningsemner kan anvendes i, men også sætningsemners opbygning er interessant. Et problem, man hurtigt støder på, er at få defineret begreberne helt præcist, for de forskellige grammatiske fremstillinger har gennem tiderne opereret med forskellige definitioner og definitionsgrundlag. Begrebet må altså allerførst sættes helt på plads.

I denne artikel vil jeg således først analysere og definere begrebet *sætningsemne* med udgangspunkt i nogle af de tidligere definitioner, herunder i forhold til begrebet interjektional og ordklassen interjektion. Dernæst vil jeg præsentere en oversigt over, hvilke måder et sætningsemne kan være opbygget på, og dermed også, hvilke typer sætningsemner der findes. Endelig vil jeg beskrive de forskellige funktioner, sætningsemnerne kan anvendes i, og således karakterisere sætningsemnerne efter både opbygning og funktion.

Termen *sætningsemne* bruges af Pedersen, Spang-Hanssen & Vikner om en konstituent, der *udfylder en sætnings plads, men som ikke er en sætning* (Pedersen, Spang-Hanssen & Vikner 1980: 45). At et sætningsemne udfylder en sætnings plads betyder i denne forbindelse, at den er konstituent i en periode¹, dvs. at den kan fungere som en selvstændig ytring, eller at den er indledt af en bisætningsindleder. Ifølge den definition

1. Periodebegrebet er her overtaget fra Pedersen, Spang-Hanssen & Vikner (1980: 43), hvor det betegner en sproglig streng, der forløber fra et punktum til det næste punktum.

kan sætningsemner opfattes som reducerede sætninger, der i reglen kan suppleres med et verbal (og evt. andre udeladte led), hvorved de vil blive til komplette sætninger.

Der er en uklarhed i denne definition hvad angår sætningsemnet som periodekonstituent. I (1) udfyldes perioden af to sætningsemner, og det tyder altså på, at vi bør arbejde med et andet kriterium end Pedersen, Spang Hanssen & Vikners *periodekonstituent*-definition for at afgøre, hvad det vil sige, at sætningsemnet udfylder en hel ytring.

- (1) Peut-être, mais pas aujourd'hui. (cit. Pedersen, Spang Hanssen & Vikner 1980: 43)

Dette giver Nølke et mere præcist bud på ved at definere en *enoncé elliptique* (elliptisk ytring) som en størrelse, der udfylder en *fonetisk ytring*, dvs. en sproglig streng, som begynder straks efter en prosodisk pause og slutter lige inden en sådan pause, uden at indeholde en fuldstændig prædikationel struktur på første analyseniveau (Nølke 1994: 221-222). Det er på denne måde, at sætningsemnet udfylder en sætnings plads, og definitionen af begrebet sætningsemne, der vil blive brugt her, er således:

En konstituent, der ikke indeholder et finit verbal på første analyseniveau, men alligevel udfylder en fonetisk ytring.

Nogle typer sætningsemner kommer jeg af pladshensyn ikke til at beskæftige mig med her. Det gælder bisætningsemner (jf. Pedersen, Spang Hanssen & Vikner 1980: 45) og infinitivsyntagmer brugt som sætningsemner, hvor infinitivens komplement lettere lader sig definere efter ledfunktion end komplement til et ikke-tilstedeværende verbal gør.

1.1. Fransk tradition

Damourette & Pichon definerer *propositions nominales* som kommunikative elementer, der ikke indeholder noget verbal som kerne (Damourette & Pichon 1913: 413-414). Herefter deler de denne overordnede klasse op i grupper: for det første *phrases nominales nettes*, der indeholder et såkaldt *factif nominal*, dvs. et ikke-verbalt ord, der i sig selv udtrykker en hel proposition (i princippet en *interjektion*), og for det andet *phrases*

nominales floues, som ikke har ét ord til at udtrykke hele propositionen, men derimod elementer fra en proposition, der i kraft af verbalets fravær ikke er komplet (Damourette & Pichon 1913: 416). Det er den sidste kategori der knytter an til sætningsemner i Pedersen, Spang-Hansen og Vikners forstand².

Der skelnes altså mellem ytringshelheder der ikke er bygget prædikationelt op, men omkring en interjektion og dens ækvivalenter (i dansk tradition interjektionaler), og ytringshelheder der er bygget prædikationelt op, men hvor verbet mangler.

Definitionen af *propositions nominales floues* hos Damourette & Pichon som ytringer, hvor verbalet er udeladt, fører videre til en definition af sætningsemnet i forhold til *ellipsen*, sådan som den er defineret fx hos Grévisse:

L'absence d'un ou de plusieurs mots qui seraient nécessaires pour la construction régulière de la phrase ou pour l'expression complète de la pensée (Grévisse 1986: 301)

Dette nærmer sig definitionen for *propositions nominales floues*, hvor det blot drejer sig om verbalet som udeladt størrelse. Specielt interessant er Grévisse's egentlige begreb om ellipse³: *ellipses proprement dites*, som betegner en udeladelse af elementer, der tvinger modtageren af en ytring til at lede i konteksten eller situationen efter manglende elementer (Grévisse 1986: 301-302). Denne 'søgen' efter et udeladt verbal er afgørende for definitionen af tilbageblevne led i et prædikativt sætningsemne (se 2.1. nedenfor).

-
2. Pedersen, Spang-Hanssen & Vikner er dog ikke helt konsekvente i deres definition af sætningsemner som reducerede sætninger, idet de også placerer interjektionerne inden for begrebet i egenskab af ord, der i sig selv udfylder et sætningsemne, på samme måde som Damourette & Pichon gør det, jf. nedenfor.
 3. Ellipsebegrebet, som det er defineret hos Grévisse, er noget bredere end til kun at angå de udeladte verbaler. I forbindelse med sætningsemnerne er Grévisse's tre hovedkategorier af ellipse dog interessante: for det første den såkaldte *fausse ellipse*, hvori beskeden, den talende ønsker at kommunikere, er klar og komplet, for det andet *ellipses étymologiques*, hvor det drejer sig om udeladelse af elementer, der ikke er nødvendige for kommunikationen, og for det tredje *ellipses proprement dites*.

Ellipsebegrebet som det er defineret hos Grévisse er meget bredt, i og med at det betegner enhver form for udeladelse af et led fra den komplette sætning, så den første strukturelle udskilning, jeg vil foretage for at nå definitionen af et sætningsemne, er at det kun drejer sig om konstituer, hvor et finit verbal er udeladt på første analyseniveau. Interjektionaler – Damourette & Pichons *phrases nominales nettes* – er således ikke omfattet af ellipsebegrebet, fordi interjektionen i sig selv bærer hele propositionen. De kan således – ligesom de prædikative sætningsemner, jf. afsnit 2. – udfylde en hel ytring uden et finit verbal, men de har ikke prædikationsstruktur.

1.2. Interjektioner og interjektionaler

Interjektionaler⁴, kan fungere som selvstændige ytringshelheder⁵, og de har oftest ordklassen interjektion som kerne (deraf betegnelsen interjektional). Andre ordklasser kan undertiden komme til at fungere som interjektional, fordi de bruges som en umiddelbar reaktion, kan forstås uafhængigt af en anden prædikation, og dermed anvendes som kerne. Visse ord af en anden ordklasse end interjektioner har ligeledes skiftet funktion og til sidst eventuelt ordklasse. Substantivet *merci* er et centralt eksempel på et sådant funktionsskift til interjektional (jf. Damourette & Pichon 1913: 448).

Et interjektional er ikke nødvendigvis etleddet, om end interjektionen hyppigt står alene. Komplementer af forskellig art kan føjes til, og her er det vanskeligste problem at afgøre, hvornår der er tale om ét interjektional, altså en enkelt ytringshelhed, eller om flere helheder. I (2) er der ingen tvivl – der er to fonetiske ytringer; den første udfyldes af et interjektional, der består af sin kerne alene, svarordet *oui*, og den anden udfyldes af en komplet sætning. Spørgsmålet er, om der i (3) også er to fonetiske ytringer, og dermed et interjektional og et etleddet prædikativt sætningsemne med et sætningsadverbial, eller om der er tale om ét interjektional med interjektionen som kerne og sætningsadverbialet som komplement.

4. Ordklassebetegnelsen *interjektion* bruges her i stedet for Damourette & Pichons *factif nominal*, selv om der i visse typer interjektionaler er en nominal kerne i stedet for en interjektion.

5. Wilmet kalder typen for *prédication impliquée*, altså en fuldstændig prædikation, der er indeholdt i sætningsemnet (Wilmet 1997: 507).

- (2) Oui, je viens plus tard.
 (3) Oui, certainement.

Her giver Damourette & Pichon den forklaring, at en interjektion godt kan ledsages af visse komplementer, og at størrelser som adverbialet i (3) er et muligt komplement (Damourette & Pichon 1913: 418), men det er faktisk muligt at opfatte (3) som todelt, med *oui* som ét interjektional, fordi interjektionen i sig selv altid svarer til en hel ytring, og adverbialet som prædikativt sætningssemne.

Interjektionalerne er således ifølge den franske tradition en særlig type sætningssemner, som dog – i kraft af deres mangel på prædikationel struktur – strukturelt ikke er så interessante som de prædikative sætningssemner, som vi skal se på i afsnit 2.

1.3. Interjektionaler som elementer med 'vist' betydning

Forskellen mellem interjektionalerne og de prædikative sætningssemner, som vi skal se på i afsnit 2, kan minde om forskellen mellem elementer med *vist* betydning og elementer med *sagt* betydning i Wittgensteins forstand (Wittgenstein 1961: §4.022*sq.*, jf. Nølle (red.) 1999), idet interjektionalerne udtrykker en reaktion direkte ('viser' den), i stedet for at formulere den og dermed give den *sagt* betydning. Interjektionalerne er vanskelige at omformulere til elementer med 'sagt' betydning; som Wilmet bemærker kræver det ikke blot en del fantasi, men også et sikkert kendskab til konteksten at oversætte fx interjektionen *Ah!* til en prædikation med 'sagt' betydning (Wilmet 1997: 508).

2. Prædikative sætningssemner⁶

Det centrale i forståelsen af et prædikativt sætningssemne er, at man som modtager kan sætte den i relation til en komplet prædikation, enten

6. Lars Heltoft har foreslået kun at betegne de prædikative sætningssemner som sætningssemner i egentlig forstand, og ikke interjektionalerne, fordi den danske tradition skelner skarpt mellem interjektionalerne og sætningssemnerne, der nødvendigvis ses som reducerede prædikative strukturer. Den franske tradition behandler imidlertid begge typer som sætningssemner (jf. fx Damourette & Pichon), og den brede definitionen af et sætningssemne, som jeg har givet ovenfor, tillader altså at betegne begge typerne som sætningssemner, om end med vidt forskel-

som en central del af den, altså et valensled, eller som en ledsagende omstændighed eller kommentar til den, dvs. et adverbial. Den måde, det prædikative sætningsemne skal forstås på, i forhold til den komplette prædikation kan ses enten i forhold til en eksplicit kontekst eller i forhold til en 'imaginær' komplet prædikation, hvor det kan være en non-verbal sammenhæng, der giver sætningsemnet en prædikation at blive forstået i forhold til. At sætningsemnet skal forstås i forbindelse med en komplet prædikation gør, at man som modtager må forstå noget ud over selve sætningsemnet ved de prædikative konstruktioner. I funktioner med eksplicit kontekst står sætningsemnet stadig i en tæt forbindelse til det foregående, men (4) viser, hvorledes sætningsemnet kun gengiver en del af den proposition, det er en reduceret udgave af:⁷

(4) (*Où Pierre s'est-il promené ?*) [Pierre s'est promené] Dans la forêt.

I funktioner uden eksplicit kontekst er der ikke den samme tætte forbindelse til den foregående sætning, men det kan ses af (5), at tolkningen af sætningsemnet som en del af en komplet prædikation også foregår i disse tilfælde:

(5) [Je voudrais] L'addition, s'il vous plaît.

Damourette & Pichon kalder denne type for *propositions nominales floues* (Damourette & Pichon 1913: 479), og inspirationen til termen *prædikativt sætningsemne* kommer fra Wilmet (1997: 505), der kalder denne form for element for en *prédication incomplète* – et udtryk, der beskriver en normal prædikation, hvor i hvert fald verbalet er udeladt.⁸ I sine eksempler bruger Wilmet dog kun sætningsemner, der alene indeholder valensled, altså de centrale elementer i prædikationen, medens jeg også inkluderer sætningsemner med adverbialer her.

lige strukturer, egenskaber og årsager til manglen af finit verbal. Interjektionalerne er således ifølge den franske tradition en særlig kategori af sætningsemnerne og vil her blive betragtet som sådan. De prædikative sætningsemner forbliver dog det primære arbejdsområde.

7. De runde parenteser viser her konteksten, og de kantede viser den underforståede del af prædikationen.

8. Efter Le Goffics og Benvenistes mening er toledede prædikative sætningsemner ikke nødvendigvis at opfatte som inkomplette prædikationer, se nedenfor i 2.2.

2.1. *Prædikative sætningsemner med ét led*

Spørgsmålet om, hvilket led der er blevet tilbage i et etleddet prædikativt sætningsemne er undertiden noget vanskeligt at besvare, fordi det ene led ikke står i relation til noget andet eksplicit. Somme tider afhænger det af, hvilket verbal man vælger at underforstå som verbal i den komplette prædikation, og det er altså ikke altid, at sætningsemnets led kan bestemmes nøjagtigt. Sætningsemnets funktion giver dog lidt hjælp til denne tolkning, som vi også skal se af nogle af eksemplerne nedenfor. Under alle omstændigheder skal der ledes efter manglende elementer, enten i den verbale eller den non-verbale kontekst, og de etleddede prædikative sætningsemner er dermed *ellipses proprement dites* i Grévisses terminologi (jf. Grévisse 1986: 302).

Kun få typer etleddede prædikative sætningsemner kan stå **uden eksplicit kontekst**, nemlig sætningsemner, hvor det tilbageværende leds 'indre' funktion i sætningsemnet er enten objekt, subjektsprædikativ eller lokativobjekt.⁹

Typen med objekt er ret hyppig, især i direktive funktioner (se 3.3. nedenfor), hvor verbalet, der må underforstås er en form af *vouloir* eller en imperativ af *donner* som i eksempel (6), og den findes også i narrative funktioner (se 3.1.2.), hvor den underforståede konstruktion svarer til forbindelsen *il y a*, som vist i eksempel (7):

(6) [Je veux / Donnez-moi] Vos papiers !

(7) [Il y a] **Une centaine de journalistes**. C'est moi qu'ils veulent interroger. (Desailly: 173)

Ligeledes er strukturen med subjektsprædikativ hyppig, og i flere forskellige funktioner. Både i eksklamative funktioner som i eksempel (8) og i forskellige direkte prædikative funktioner som vist i (9) - (10):

(8) **Quel idiot !** (Gide: 112)

(9) **Mon pauvre chéri, mon pauvre petit roi !** (Ionesco: 19)

(10) **Sa majesté, la reine Marguerite.** (Ionesco: 13)

9. For forklaring af sætningsemnets 'ydre' funktioner, se afsnit 3. nedenfor.

Hyppigheden af denne form for konstruktion hænger sammen med, at det også her ofte er en semantisk meget let verbalkonstruktion, nemlig *c'est el.lign.*, som underforstås, men det er også her, vanskeligheden med at afgøre ledfunktioner viser sig, fordi man i eksempler som (10) også kan underforstå en konstruktion som *voici*, hvilket ville gøre at man måtte se det tilbageværende led som et objekt.

Det sidste led, der kan stå alene i et etleddet prædikativt sætningsemne uden eksplicit kontekst, er lokativobjektet, der kun bruges på denne måde i den direkte funktion:

(11) Dehors ! (Gide: 62)

(12) Debout, valeureux Bernard. (Gide: 62)

Verbalet, der underforstås i disse tilfælde, er en imperativform af *aller* eller en semantisk tilsvarende konstruktion, og vanskeligheden ved at skelne ledfunktionen fra en anden, som vist i det foregående mellem prædikativ og objekt, findes ikke på samme måde i forbindelse med lokativobjektet, fordi konstituenten i disse tilfælde altid vil være enten et præpositionssyntagma eller et adverbium. Hver af disse tre typer findes naturligvis også **med eksplicit kontekst**:

(13) Comment est-il, Maldini ? **Très sympa.**_(Subjektsprædikativ) (Desailly: 276)

(14) Qu'est-ce que vous désirez, Messieurs ? **Un pianocktail.**_(Objekt) (Vian: 28)

(15) Où dis-tu qu'elle est, cette lettre ? **Sur le bureau de Monsieur.**_(Lokativobjekt) (Gide: 23)

Derudover findes alle andre ledfunktioner alene i et etleddet prædikativt sætningsemne, når det blot står i en funktion med eksplicit kontekst:

(16) Qui s'est promené dans la forêt ? **Pierre.**_(Subjekt)¹⁰

10. Wilmet bemærker i forbindelse med et 'tema' som eneste led i en etleddet prædikativ konstruktion, at dette kun kan forekomme i tilfælde, hvor sætningsemnet enten bruges som svar eller i en anden sammenhæng, hvor konteksten er eksplicit (Wilmet 1997: 506).

- (17) A qui voulez-vous que je parle ? **Vos parents.**_(Dativobjekt)¹¹ (Gide: 133)
- (18) Tout doit enfin se rendre à l'harmonie. **A l'harmonie.**_(Indirekte objekt) (Gide: 162)
- (19) Quand est l'examen ? **Dans dix jours.**_(Frit adverbial) (Gide: 82)
- (20) As-tu bien travaillé ? **Assez bien.**_(Bundet adverbial) (Gide: 89)
- (21) Vous trouviez les acteurs détestables ? **Evidemment.**_(Sætningsadverbial)¹² (Gide: 162)

Hvor det kun er objekt, subjektsprædikat og lokativobjekt, der kan bruges i funktioner uden eksplicit kontekst, er der altså ingen restriktioner på, hvilke led der kan stå for sig selv i et sætningsemne uden for den komplette sætning, de deler verbal med, når verbalet blot er ekspliciteret i konteksten.

2.2. *Prædikative sætningsemner med flere led*

Prædikative sætningsemner med flere end et led lader sig i nogle tilfælde forstå som hele strukturer med to størrelser knyttet til hinanden, blot uden et verbal til at danne prædikationen. Le Goffic mener af den grund, at en konstruktion af typen *Heureux les pauvres* er en komplet sætning, fordi den samme forbindelse findes mellem et subjekt og et prædikat som i en komplet sætning (Le Goffic 1993: 510). Verbalet er dog udeladt, og det er det afgørende argument for, at der ikke er tale om en komplet sætning. Der er foregået en verbal-ellipse, og det er derfor et sætningsemne.¹³ Opbygningen af flerleddede prædikative sætningsemner gør dog undertiden, at alle valensleddene fra den komplette sætning, som i eksemplet hos Le Goffic, er til stede, og det underforståede verbal blot bliver et let copula. At Le Goffic dermed mener, denne type sætningsemner alligevel er 'komplette' hænger uden tvivl sammen med, at de er *fausses ellipses* efter Grévisse's terminologi

11. Præpositionen i dativobjektet er her udeladt i svarfunktionen som det ofte også ses når et dativobjekt dislokteres.

12. Om den særlige konstruktion med et sætningsadverbial 'uden sætning', se Nøkke 2001: 299-310.

13. Benveniste kalder denne form for sætningsemne en komplet sætning, der i kraft af verbalets fravær ikke udtrykker tempus, modalitet, etc., men kun beskriver et ikke-variabelt semantisk indhold (Benveniste 1966: 151-167).

(jf. Grévisse 1986: 301) og at der altså efter sprogbrugerens opfattelse ikke mangler noget i denne type ytringer.

Om en sådan struktur med **to valensled** bemærker Le Goffic, at den på grund af sammenknytningen af valensleddene som i en komplet sætning samtidig med fraværet af et verbal til at udtrykke tempus nødvendigvis er forbundet til nutiden (Le Goffic 1993: 510, jf. Benveniste 1966). Sætningsemnerne med to valensled findes i forskellige kombinationer, hvoriblandt konstruktionen med subjekt + prædikativ er langt den hyppigste, og især i omvendt rækkefølge som i (23):

(22) Famille Douvier représentée par trois tantes en grand deuil.
(Gide: 101)

(23) Une bonne équipe, les Peugeot. (Fournel: 13)

Le Goffic siger om strukturen i (23), at fordi subjektet, temaet for prædikationen, er anbragt efter prædikativet, minder strukturen mere om en konstruktion med højredislokeret subjekt:

(23a) [Ils sont] Une bonne équipe, les Peugeot.

Denne informationsstruktur er særligt tydelig i sætningsemner som (24), der kun kan tænkes som reducerede prædikationer med foreløbigt og egentligt subjekt, hvor det naturligt nok er det egentlige subjekt, der er tilbage i sætningsemnet:

(24) Difficile de parler du peuple basque sans évoquer le mystère de son origine.

Der findes dog også andre sætningsemner med to valensled som vist i eksempel (25), der indeholder et lokativobjekt:

(25) Ils y étaient des milliers à hurler. „**Boli dehors !**” (Desailly: 56)

Som modtager af sådanne konstruktioner skal man ofte underforstå semantisk tungere verber, her fx det trivalente *envoyer*, hvor der ligeledes skulle underforstås et subjekt, og propriet *Boli* ville blive et objekt i en objekt + lokativobjekt-konstruktion. Der opstår samme usikkerhed

om hvilket verbum, der underforstås, i konstruktioner som *les mains en l'air !* eller *à ma gauche, le premier invité de ce soir*, etc., og det er til tider vanskeligt præcist at bestemme, hvilke valensled det drejer sig om. Kun i konstruktioner med subjekt + prædikativ forekommer det helt klart.

Der gælder imidlertid den generelle regel i sætningsemner, at der maksimalt kan være to valensled udtrykt. Dette hænger sammen med, at der uden verbal kun kan udtrykkes led fra én prædikation, og når der underforstås trivalente verber, hvis transitive subjekt danner en ekstra prædikation (jf. Herslund (red.) 1996), kan konstruktionen ikke blive komplet med samtlige valensled. Hvis man ser på eksempel (25) og vælger at underforstå fx det trivalente verbum *envoyer*, så indeholder den komplette sætning to prædikationer i *L'arbitre envoie Boli dehors*, hvor det kun er den sekundære prædikation, der kan udtrykkes i et sætningsemne. Både **L'arbitre Boli dehors* og **L'arbitre Boli* er ugrammatiske, og i et sætningsemne er der altså kun mulighed for at udtrykke et trivalent verbs sekundære prædikation. Det er derfor kun intransitive subjekter, der kan optræde i en toleddet prædikativ struktur, idet et subjekt og et objekt som vist ikke kan stå i samme sætningsemne. Subjektet kan således kun udtrykkes i prædikative sætningsemner med to valensled, når den primære og den sekundære prædikation falder sammen i én, som det er tilfældet i strukturer med intransitivt subjekt. Det hænger formentlig sammen med denne valens-restriktion, at Le Goffic kun har eksempler på prædikative sætningsemner med op til to led (jf. Le Goffic 1993: 514-521), og Wilmet, der kun behandler prædikative sætningsemner med valensled, også maksimalt har to led i sine eksempler (jf. Wilmet 1997: 505-507).

Blandt de toleddede prædikative sætningsemner findes også kombinationen af **et valensled og et adverbial**. Sådanne kombinationer er ganske talrige, og som det kan ses af (26) – (27) også forskelligartede:

- (26) *Même mon bleu en carbone.* (Paradigmatiserende adv. + objekt) (Fournel: 39)
- (27) *Prêt à mouliner maintenant ?* (Subjektsprædikativ + tidsadv.) (Fournel: 1)

Føjes et adverbial til en konstruktion med to valensled bliver det klart, at valens-restriktionen vitterligt kun gælder valensled, idet prædikative

sætningsemner med **flere end to led** som (25a) er mulige. I praksis vil der nok være en grænse for, hvor mange adverbialer der kan bruges i et sætningsemne, hvilket viser sig ved, at sætningsemner med flere end to led somme tider virker besynderlige som (28):

(25a) Boli dehors maintenant !

(28) Maintenant, valise, à nous deux. (Gide: 87)

Forståelsen af de prædikative sætningsemner som dele af en komplet prædikation gør altså, at der er visse restriktioner på, hvorledes de kan sættes sammen, særligt i konstruktioner med to valensled udtrykt.

3. Sætningsemnets funktioner

Det område, de fleste fremstillinger har beskæftiget sig mest med, er de funktioner, sætningsemner anvendes i. Dette afsnit handler om disse funktioner, som jeg vil dele op i tre hovedgrupper: for det første de *verbalbesparende* funktioner, hvor det at verbalet er udeladt af praktiske årsager er det centrale, dernæst de *eksklamative* for 'følelsesmæssige' udbrud. Endelig følger de tilfælde, hvor sætningsemnet bruges i en *direktiv* eller *interrogativ* sproghandling.

3.1. De verbalbesparende funktioner

I forbindelse med denne kategori er det hensigtsmæssigt for opdelingen at tale om funktioner med eller uden *eksplicit kontekst*, dvs. en verbal sammenhæng, der med sikkerhed angiver, hvilken komplet prædikation, sætningsemnet skal forstås 'sammen med'.¹⁴ Denne eksplicitte kontekst stiller et verbal til rådighed for sætningsemnet og bestemmer således ledfunktionerne i et prædikativt sætningsemne.

3.1.1. Verbalbesparende funktioner med eksplicit kontekst

Det drejer sig her først og fremmest om **svarfunktionen**, hvor den eksplicitte kontekst er givet i det spørgsmål, sætningsemnet besvarer. Ethvert led i sætningen, der kan spørges til, kan også stå som svar i sætningsemnet, som fx subjektet i (4a). Desuden kan sætningsadverbialer,

14. Altså i *forlængelse* af for interjektioner i denne funktion – og som *en del* af for de prædikative.

der angår hele prædikationen, bruges alene som svar på hjælpørgsmål som vist i (4b).

(4a) Qui s'est promené dans la forêt ? **Pierre.**

(4b) Pierre s'est-il promené dans la forêt ? **Probablement.**

Forskellen mellem de prædikative sætningsemner og interjektionalerne er her at (4a) udfylder et identifikationsspørgsmål, mens både interjektionalet og interjektionalet i forbindelse med det prædikative sætningsemne i (4c) er et svar på et helhedsspørgsmål.

(4c) Pierre s'est-il promené dans la forêt ? **Oui. / Oui, probablement.**

En anden funktion med eksplicit kontekst er **gentagelsesfunktionen**, der ligesom svarfunktionen ikke lægger restriktioner på, hvilke led, der kan stå i sætningsemnet:

(18) Tout doit enfin se rendre à l'harmonie. **A l'harmonie.** (Gide: 162)

I kraft af det 'følelsesudbrud', der kan ligge i en gentagelse, ligger denne klasse funktionelt tæt på den eksklamative (se nedenfor), og det vil ofte være intonation og evt. tilstedeværelsen af et udråbstegn, der afgør om sætningsemnet hører til i gentagelseskategorien eller den eksklamative.

Den sidste kategori af funktioner med eksplicit kontekst er dem, jeg vil kalde de **egentligt verbalbesparende funktioner**. Den første type sætningsemner i denne kategori er dem, Damourette & Pichon kalder *zeugmes*, dvs. et sætningsemne i forlængelse af en komplet sætning, hvor det semantiske indhold er det samme som i den komplette sætning, og det derfor bliver overflødigt at gentage det samme verbal (Damourette & Pichon 1913: 414), som vist i (29). Udover denne type findes der også prædikative sætningsemner med ét led, der står i forlængelse af komplette prædikationer, og som tilføjer et led, typisk et adverbial, til den komplette prædikation. Sætningsemnet bliver således en slags 'efterhængt' led til den komplette sætning, som illustreret i (30):

- (29) J'ai rudement rigolé. **Maman aussi !** (cit. Damourette & Pichon: 414)
 (30) Il refusera. **Au début.** (Ionesco: 23)

3.1.2. *Verbalbesparende funktioner både med og uden eksPLICIT kontekst*
 Verbalbesparende funktioner, som både optræder med og uden eksPLICIT kontekst, vil jeg samle i kategorien **direkte prædikative funktioner** pga. deres direkte 'adgang' til prædikationen. Det er prædikative sætningsemner, der enten står løsrevet som en form for kommentar til en kontekst, som kan være eksPLICIT eller implicit, fx ved udråbet "*Supérieur !*" (Vian: 33)¹⁵, og det drejer sig om prædikativer, der er helt løsrevet fra nogen form for verbal kontekst, som fx titler på bøger, skilte m.v. (jf. Wilmet 1997: 507). Typen *Mon pauvre petit roi* (Ionesco: 19) er ligeledes direkte prædikativ, idet den indeholder prædikativet på et lavere analyseniveau. Prædikative sætningsemner med to valensled indeholder begge elementer i sin prædikation, og hører derfor også til blandt de direkte prædikative funktioner.

En undergruppe af de direkte prædikative funktioner er **den narrative funktion**, hvor sætningsemnet normalt er en etleddet prædikativ struktur med et objekt og underforstået *il y a*-forbindelse, der bruges til at markere, at det objekt, det indeholder 'eksisterer', danner baggrund el.lign. Som bemærket af Le Goffic (1993: 513) er denne type ret hyppig i narrative tekster til at beskrive en fortællings kulisse:

- (31) La nuit. La pluie. (cit. Le Goffic: 513)

3.2. *Eksklamativ funktion*

Sætningsemnet bruges her som et egentligt følelsesladet udbrud. Funktionen – der jo er typisk for interjektionaler (fx *Ah !* eller *Zut !*) – kan også udfyldes af prædikative sætningsemner som *Quel idiot !*, hvor funktionen nærmer sig en direkte prædikativ. Denne funktion kan imidlertid ikke siges at være udelukkende prædikativ når den kan udfyldes af interjektionaler, og den er derfor en kategori for sig.

15. Ved denne form for direkte prædikativ funktion er grænsen til det eksklamative dog ret fin.

3.3. Interrogative og direkte funktioner

Denne funktion, at udføre en interrogativ eller direktiv sproghandling (jf. Searle 1979), er også typisk for interjektionalerne, men kan ligeledes udtrykkes gennem prædikative sætningsemner. I den direkte funktion bliver den underforståede komplette prædikation til det prædikative sætningsemne naturligvis en spørgende sætning som det ses i (32), og i den direkte funktion vil den enten have en præsensform af *vouloir*, eller en imperativ som vist i (7):

(32) [Voulez-vous] Encore un café ?

(7) [Je veux / Donnez-moi] Vos papiers !

Særligt i forbindelse med denne definition af sætningsemnets funktion ud fra klassifikation af sproghandlinger er der selvsagt mulighed for andre opstillinger af funktioner, sætningsemnet anvendes i, i kraft af de talrige andre opdelinger af sproghandlingstyper (fx hos Arndt 1998: 37-60). Grænserne mellem sætningsemnernes funktioner er således langt fra uigennemtrængelige, og det samme sætningsemne kan i forskellige sammenhænge tænkes ind i forskellige funktioner.

4. Konklusion

Vi har i det foregående set, hvordan sætningsemnet kan defineres prædikationelt i forhold til interjektionaler. Den opdeling har især Damourette & Pichon været inde på før, men især grænsen ved maksimalt to valensled pr. sætningsemne har ingen af de få grammatikker, der senere har beskæftiget sig særligt med sætningsemnets opbygning, beskrevet, selv om visse af dem har kredset om den. Ligeledes har vi set, hvilke funktioner sætningsemnerne kan anvendes i, og dette har de senere grammatikker haft en tendens til at se mere på end opbygningen af sætningsemnet. Det er naturligvis også to analyser af den samme størrelse, blot med forskelligt perspektiv, og jeg har altså her foreslået en inddeling af sætningsemnerne efter deres opbygning og deres funktion. Der er gode muligheder for videre studier af dette emne – eksempelvis er det et tilbagevendende problem, at tolkningen af det ene tilbageværende led i de etleddede prædikative strukturer uden eksplicit kontekst kan blive lidt intuitiv, men som det kan ses af denne gennemgang, er det problem begrænset til ganske få typer

sætningsemner. I andre tilfælde vil konteksten – eller koteekten, når den er eksplicit – hjælpe med identifikation af led, og det bliver således muligt at analysere både funktionerne for led inde i sætningsemnet og de funktioner, sætningsemnet bruges i¹⁶.

Data

- Desailly, Marcel. *Capitaine*. Paris: Editions Stock, 2002
 Fournel, Paul. *Besoin de vélo*. Paris: Editions du Seuil, 2001
 Gide, André. *Les faux-monnayeurs*. Paris: Gallimard, 1925
 Ionesco, Eugène. *Le roi se meurt*. Paris: Gallimard, 1963
 Vian, Boris. *L'écume des jours*. Paris: Pauvert, 1979

Henvisninger

- Arndt, H. (1998). Pragmatiske relationer. Århus: Århus Universitetsforlag.
 Benveniste, E. (1966). *Problèmes de linguistique générale*. Paris: Gallimard.
 Damourette, J. & E. Pichon (1913). *Des mots à la pensée*, II. Paris: Editions d'Artrey.
 Grevisse, M. (1986). *Le bon usage*. Paris: Editions Duculot.
 Herslund, M. (red.) (1996). *Det franske sprog* – kapitel III om valens og transitivitet. Foreløbig udgave.
 Le Goffic, P. (1993). *Grammaire de la phrase française*. Paris: Hachette.
 Nølke, H. (red.) (1999). *Det franske sprog* – kapitel V om modifikation. Foreløbig udgave.
 Nølke, H. (1994). *Linguistique modulaire*. Paris/Louvain: Peeters.
 Nølke, H. (2001). *Le regard du locuteur 2*. Paris: Kimé.
 Pedersen, J., E. Spang-Hanssen & C. Vikner (1980). *Fransk Grammatik*. København: Akademisk Forlag.
 Searle, J.R. (1979). *Expression and Meaning: Studies in the Theory of Speech Acts*. Cambridge: Cambridge University Press.

16. Jeg vil gerne takke Lars Heltoft for at have læst en foreløbig udgave af nærværende artikel igennem, og derefter have bidraget med meget værdifulde kommentarer og konstruktive forslag til den endelige version, bl.a. ved at gøre mig opmærksom på problematikken med forholdet mellem interjektionaler og prædikative sætningsemner, jf. note 6.

- Togeby, K. (1984). *Grammaire Française (IV)*. København: Akademisk Forlag.
- Wilmet, M. (1997). *Grammaire critique du français*. Bruxelles: Duculot.
- Wittgenstein, L. (1961). *Tractatus logico-philosophicus*. London: Routledge & Kegan Paul.

